

تاریخ دریافت مقاله: ۸۲/۱۲/۸
تاریخ بررسی مقاله: ۸۳/۳/۲۰
تاریخ پذیرش مقاله: ۸۳/۴/۳

مجله علوم تربیتی و روانشناسی
دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۳
دوره سوم، سال یازدهم، شماره‌های ۱ و ۲
ص ص: ۱۴۲-۱۲۱

مقایسه نظام ارزشی و نگرشهای دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز با والدین و نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان

دکتر مهناز مهربابی‌زاده هنرمند*

میترا محمودی**

دکتر حسین شکرکن*

دکتر بهمن نجاریان*

چکیده

پژوهش حاضر به منظور مقایسه نظام ارزشی، نگرش نسبت به کنترل نوجوانان و نگرش نسبت به تحصیل دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز با والدین و نزدیکترین دوستان همکلاسی آنها طراحی و اجرا شد. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر سال سوم دبیرستانهای شهر اهواز در سال تحصیلی ۸۱-۸۲ بود. نمونه پژوهش تعداد ۴۰۰ نفر دانش‌آموز (۲۰۰ دختر و ۲۰۰ پسر) بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شد. به علاوه، تعداد ۸۰۰ نفر والدین (۴۰۰ نفر پدر و ۴۰۰ نفر مادر) و تعداد ۱۲۰۰ نفر از نزدیکترین دوستان همکلاسی دانش‌آموزان در تحقیق حاضر شرکت داشتند. در این تحقیق از پرسشنامه نظام ارزشی آلپورت، ورنون و لیندزی و پرسشنامه نگرش نسبت به کنترل نوجوانان استات و پرسشنامه نگرش نسبت به تحصیل رانکوئیست و اسلتو استفاده گردید. ابزارهای فوق از لحاظ ویژگیهای روان‌سنجی مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج پایایی و اعتبار این آزمونها مطلوب و رضایت بخش هستند. فرضیه اصلی این پژوهش یعنی وجود تفاوت معنی‌دار بین ابعاد ششگانه ارزشها (نظری، اقتصادی، اجتماعی، هنری، سیاسی و

* - عضو هیات علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

** - دکترای روانشناسی

مذهبی) و نگرشهای دانش‌آموزان و والدین و شباهت بین ارزشها و نگرشهای دانش‌آموزان و نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان با استفاده از روش آماری تحلیل واریانس چند متغیری با اندازه‌گیریهای مکرر مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. آزمونهای پیگیری توکی، مشخص کردند که بین میانگین نمره‌های به دست آمده دانش‌آموزان و والدین در ابعاد ارزش نظری، سیاسی، هنری و اجتماعی تفاوت معنی‌داری وجود دارد، ولی در ارزشهای اقتصادی و مذهبی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. همچنین، این آزمونها نشان دادند که بین میانگین نمره‌های دانش‌آموزان و نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان در ابعاد ارزش نظری، اقتصادی و اجتماعی شباهت وجود دارد لیکن در ارزشهای هنری، سیاسی و مذهبی تفاوت وجود دارد. بین میانگین نمره‌های والدین و دانش‌آموزان در نگرش نسبت به کنترل نوجوانان و نگرش نسبت به تحصیل نیز تفاوت معنی‌دار وجود دارد، در حالی که بین میانگین نمره‌های دانش‌آموزان و نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان در نگرشهای فوق‌الذکر شباهت وجود دارد. نتایج نیز با توجه به مسأله شکاف بین نسله‌ها، مورد بررسی قرار گرفت.

کلیدواژگان: شکاف بین نسله‌ها، نظام ارزشی، نگرش نسبت به کنترل والدین بر فعالیتهای فرزندان، نگرش نسبت به تحصیل

مقدمه

استمرار و بقای هر جامعه‌ای مستلزم آن است که مجموعه باورها، نگرشها و مهارتهای آن به نسلهای جدید منتقل شود (علاقه‌بند، ۱۳۸۰). در دوره جوانی ارزشها متحول می‌شوند و مفاهیم ارزشی مورد تردید و سؤال قرار می‌گیرند (احمدی، ۱۳۷۵). اشپرانگر^۱ (۱۹۲۸) معتقد است که در دوره تحول نوجوانی ارزشهای اساسی به ترتیب اهمیت به صورتی قطعی‌تر و پایدارتر شکل می‌گیرند و ارزشهای حاکم بر فرد تعیین‌کننده نوع شخصیت به شمار می‌روند (گیلک، ۱۳۷۶).

یکی از جنبه‌های مهم رشد، درک ارزشهای حاکم بر جامعه و انطباق رفتارهای خود با این ارزشها است. در هیچ دوره‌ای به

ارزشها ریشه‌دارترین عنصر فرهنگی هستند و از سنتها، مبانی اخلاقی و به ویژه از ایدئولوژی حاکم بر جامعه تغذیه می‌کنند. در گذشته به دلیل کندی روند تغییرات، نظام ارزشی چندان تغییری نمی‌کرد و از نسلی به نسل دیگر به راحتی قابل انتقال بود. ولی امروزه شتاب تحولات و پیشرفتهای علمی-فنی جهان به ویژه در حوزه ارتباطات، از یک سو، راه را برای آموزش فرهنگها باز کرده است و از سوی دیگر باعث شده است تا نظام ارزشی مانند دیگر بنیانهای جامعه یکپارچگی خود را از دست بدهد و جوامع و خانواده‌ها با بحران ارزشی و به دنبال آن با بحرانهای فرهنگی و اجتماعی مواجه گردند. از طرفی،

¹ - Spranger

تبیین شکاف بین نسلها فرضیه‌های زیادی ارائه شده است (وندرزندن^۲، ۱۳۷۶).

طبق فرضیه سالهای حساس، آثار اجتماعی بر شیوه تفکر نوجوانان و در نتیجه بر کل زندگی آنها اثر عمیق دارد. بنابراین، افراد یک نسل معین از نظر ارزشهای بنیادین، نگرش و جهان بینی شباهت نزدیکی خواهند داشت. این که نسل جوان جای نسل پیر را می‌گیرد از نظر تغییر اجتماعی فرآیندی مهم است. نسلهایی که تجربه‌های اجتماعی و قدیمی‌تری دارند همگام با به صحنه آمدن نسلهایی که تجربه‌های تازه دارند عقب نشینی می‌کنند. این حرکت نسلها در حالی که شکاف بین آنها را عریض‌تر می‌کند، موجب تجدید فرهنگ نیز می‌شود (کروس‌نیک و آلوین^۳، ۱۹۸۹).

مانهایم^۴ (۱۹۵۲) با مطرح کردن فرضیه ایدئولوژی معتقد است که در لحظه‌های خاص تاریخ، گاهی نسل جوان چنان آگاهی دقیق برای خود تصور می‌کند که به نظر می‌رسد صاحب ایدئولوژی متمایزی است. ایدئولوژی عبارت از مجموعه افکار و مفاهیم منسجم و پیوند خورده‌ای است که رفتار افراد و گروههای اجتماعی را تعیین می‌کند. بنابراین، نسل جوان، برای فاصله گرفتن از ایدئولوژی مسلط، می‌تواند افکار و ارزشهای تازه‌ای اتخاذ

اندازه نوجوانی، ارزشها و معیارهای اخلاقی برای انسان مطرح نمی‌شوند. تواناییهای شناختی فزاینده نوجوانان بیشتر آنان را متوجه مسائل و ارزشهای اخلاقی می‌کند و در نتیجه راههای پیچیده‌تری را برای کنار آمدن با آنها می‌یابند. در عین حال، آنچه جامعه از نوجوانان می‌خواهد به سرعت در حال تغییر است و همین مستلزم ارزیابی مجدد و مداوم ارزشها و اعتقادات اخلاقی است (ماسن^۱ و دیگران، ۱۳۷۴).

اجتماع امروزی با واقعیت بسیار مهم و غم‌انگیزی به نام "شکاف بین نسلها" روبروست. اکثر والدین قبول دارند که فرزندان خود را خوب نمی‌شناسند و روابط آنها با یکدیگر مثل روابط با بیگانگان است (گنجی، ۱۳۷۶).

شناختهای جدید نوجوانان، موجب می‌شود که آنها باورهای والدین خود را کنار بگذارند، بنابراین، هر نسل جوان، از نسلهای پیش از خود متفاوت است. مثلاً، می‌توان از نسل دهه ۱۹۲۰ (جنگ جهانی اول)، نسل دهه ۱۹۳۰ (دوره رادیکالیسم سیاسی)، نسل دهه ۱۹۴۵ (جنگ جهانی دوم)، نسل ساکت (دهه ۱۹۵۰)، نسل متعهد (دهه ۱۹۶۰)، نسل اظهار وجود (دهه ۱۹۷۰) و نسل محافظه کار و مادی‌گرا (دهه ۱۹۸۰) صحبت کرد. برای

² - Vander Zanden

³ - Krosnick & Alwin

⁴ - Mannheim

¹ - Mussen

به "پیوستگی و تفاضل‌گزینی" بین نسلها است. صاحبان دیدگاه شکاف عمیق بین نسلها معتقدند که شکاف بین جوانان با بزرگسالان، شایع و گسترده است. اینان فرهنگ جوانان را متفاوت و حتی متضاد با فرهنگ بزرگسالان می‌دانند.

در آن سوی طیف، متفکران اجتماعی مانند ریس^۴ (۱۹۸۰)، و آدلسون^۵ (۱۹۷۵) تأکید دارند که ارزشهای جوانان، اختلاف شدیدی با بزرگسالان ندارند. این متفکران مدعی هستند که جوانان و بزرگسالان ممکن است دارای جدایی اجتماعی باشند ولی شکاف بین آنها اساساً ارتباطی با قبول ارزشهای مختلف ندارد. به عبارت دیگر، تضاد نسلها بیشتر در ارتباط با ابزار به کار گرفته شده برای تحقق دادن به ارزشهای مورد قبول یکسان و مشابه است نه مربوط به قبول ارزشهای مختلف.

بر اساس دیدگاه پیوستگی و تفاضل‌گزینی تضاد اندکی بین نسلها در مورد ارزشها وجود دارد. در عین حال، طرفداران این دیدگاه با فرضیه دیدگاه دوم (یعنی این فرضیه که: شکاف یک توهم و خیال است) موافق هستند و معتقدند که ارزشهای مورد قبول یکسان و مشابه می‌توانند در قالب الگوهای رفتاری مختلف خود را نشان دهند.

کند و بدین وسیله بین نسلها شکاف به وجود آورد.

برای تبیین شکاف بین نسلها، برخی پژوهشگران فرضیه طرد آئین^۱ را مطرح می‌کنند. مثلاً، برخی از آنها معتقدند که نوجوانان تمایل دارند خردمندی قراردادی بزرگترهای خود را که یک آئین انعطاف‌پذیر به حساب می‌آورند طرد نمایند. این آئین چه افراطی باشد و چه محافظه‌کار، چه آرمانگرا و چه واقع‌گرا چندان اهمیت ندارد، هدف نوجوانان طرد آن است (وندرزندن، ۱۳۷۶).

به عقیده طرفداران این دیدگاه بی تفاوتی سیاسی جوانان امروزی در واقع «شورش علیه شورش» است، زیرا که هر نسل آئین مسلط نسل قبلی را کنار می‌گذارد (جانسون^۲، ۱۹۸۴).

به اعتقاد بنگستون و لوجوی^۳ (۱۹۷۳) سه دیدگاه عمده در زمینه گسستگی نسلی وجود دارد. در یک طرف، کسانی هستند که به مسأله شکاف نسلها معتقدند و در آن طرف طیف، کسانی هستند که وجود شکاف عمیق را یک توهم و خیال می‌پندارند و معتقدند که این موضوع توسط وسایل ارتباط جمعی، اشتباهاً به مردم تحمیل شده است. دیدگاه سوم که در نقطه وسط دو دیدگاه قبلی قرار دارد، معتقد

^۱ - artodom

^۲ - Johnson

^۳ - Bengston & Lovejoy

^۴ - Reiss

^۵ - Adelson

تحقیقی توسط ولی‌یاری اسکندری (۱۳۸۰) جهت بررسی و رابطه نظام ارزشی دانش‌آموزان دختر سال سوم دبیرستان و نظام ارزشی والدین آنان انجام شد. نتیجه این پژوهش نشان داد که بین نظام ارزشی دانش‌آموزان و والدین آنان رابطه معنی‌داری وجود دارد.

هدف از انجام این تحقیق، مقایسه نظام ارزشی و نگرشهای دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانی با والدین و نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان است.

با توجه به هدف فوق و پیشینه تحقیقاتی موضوع، فرضیه‌های زیر مورد بررسی قرار گرفتند.

۱. بین نظام ارزشی (ارزشهای نظری، اقتصادی، هنری، اجتماعی، سیاسی و مذهبی) دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز و نظام ارزشی والدین آنان تفاوت وجود دارد.

۲. بین نظام ارزشی (ارزشهای نظری، اقتصادی، هنری، اجتماعی، سیاسی و مذهبی) دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز و نظام ارزشی نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان شباهت وجود دارد.

۳. بین نگرش نسبت به کنترل نوجوانان در دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز و نگرش والدین آنان، تفاوت وجود دارد.

۴. بین نگرش نسبت به کنترل نوجوانان در دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز و

تحقیقات فراوانی که در مورد مقایسه ارزشهای دختران و پسران، والدین و فرزندان آنها انجام گرفته‌اند، نشان می‌دهند که در بین پسران و دختران تفاوت ارزشی وجود دارد و نیز بین دو نسل والدین و فرزندان نیز تفاوت دیده می‌شود (آلپورت، ورنون و لیندزی^۱، ۱۹۶۱؛ موسگراو^۲، ۱۹۸۴؛ کوفیلد^۳، ۱۹۹۶). در تحقیقی توسط هاردکستل^۴ (۱۹۹۴) نشان داده شده است که بین نظام ارزشی والدین و فرزندان تفاوت دیده می‌شود.

تحقیقی توسط زین آبادی (۱۳۷۶) برای بررسی سلسله مراتب ارزشی پدران و پسران در شهر مشهد انجام شد. نتایج این تحقیق حاکی از آنند که میان سلسله مراتب ارزشی پدران و پسران در نمونه تحقیق او تفاوت وجود دارد.

تیموری (۱۳۷۷) در تحقیقی به بررسی نظام ارزشی پدران و پسران پرداخت. از مقایسه اولویتهای ارزشی پدران و پسران چنین بر می‌آید که در نسل گذشته (پدران) دو اولویت نخستین ارزشهای مذهبی و اجتماعی به فاصله کمی از یکدیگر قرار گرفته‌اند، در حالی که در نسل جدید (پسران) در اولویت نخستین ارزشی، ارزشهای اقتصادی و علمی قرار دارند.

¹ - Allport, Vernon & Lindzey

² - Musgrave

³ - Kofild

⁴ - Hardcatel

به ترتیب اولویت نام ببرد سپس از میان این ۵ نفر، ۳ نفر به طور تصادفی انتخاب شدند و پرسشنامه‌ها به آنها نیز داده شد و میانگین نمره این سه نفر در همه ارزشها و نگرشها محاسبه و به عنوان نمره نزدیکترین دوستان همکلاسی و به عنوان نمره آموزش به حساب آمد. بدین ترتیب، تعداد ۴۰۰ نفر دانش‌آموز (۲۰۰ دختر و ۲۰۰ پسر) و تعداد ۸۰۰ نفر والدین (۴۰۰ نفر پدر و ۴۰۰ نفر مادر) و تعداد ۱۲۰۰ نفر از نزدیکترین دوستان همکلاسیهای آنان، نمونه مورد مطالعه را تشکیل دادند. در مورد اعتباریابی پرسشنامه‌ها نیز مجدداً به روش قبلی از کل چهار ناحیه آموزش و پرورش شهرستان اهواز نمونه برداری انجام شد ولی تعداد دانش‌آموزان پسر و دختر، هر کدام ۱۰۰ نفر در نظر گرفته شد. همچنین به والدین دانش‌آموزان نیز پرسشنامه‌ها ارائه گردید و چون دانش‌آموزان از نظر رده سنی با همکلاسیهایشان یکی بودند از ارائه پرسشنامه اعتباریابی به دوستان آنها صرفنظر شد.

ابزار تحقیق

در این پژوهش برای ارزیابی آزمودنیهای تحقیق از چندین آزمون استفاده شد، ویژگیها و مبانی روان سنجی هر یک از آزمونها در زیر ارائه می‌شود:

پرسشنامه بررسی ارزشها

یکی از نخستین وسایل اندازه‌گیری در این زمینه پرسشنامه بررسی ارزشها ساخته آلپورت،

نگرش نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان، شباهت وجود دارد.

۵. بین نگرش نسبت به تحصیل در دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز و نگرش والدین آنان، تفاوت وجود دارد.

۶. بین نگرش نسبت به تحصیل در دانش‌آموزان سوم دبیرستانهای اهواز و نگرش نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان، شباهت وجود دارد.

روش

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر سال سوم دبیرستانهای شهر اهواز و والدین و سه تن از نزدیکترین دوستان صمیمی هر دانش‌آموز در سال تحصیلی ۸۲-۸۱ می‌باشد.

نمونه مورد پژوهش با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شد. بدین ترتیب، ابتدا از هر یک از نواحی چهارگانه آموزش و پرورش اهواز تعداد ۱۰ دبیرستان (پنج دبیرستان پسرانه و پنج دبیرستان دخترانه) و از هر دبیرستان تعداد ۱۰ دانش‌آموز به صورت تصادفی انتخاب گردید. پس از انتخاب دانش‌آموزان به والدین آنها پرسشنامه نظام ارزشی و نگرشها داده شد. در ضمن از هر دانش‌آموز خواسته شد که حداقل ۵ نفر از نزدیکترین دوستان همکلاسی خود را

محمدی روزبهانی، مهربابی‌زاده‌هنرمند و شکرکن (۱۳۷۷) با استفاده از روش کودر-ریچاردسون^۳ و حجم نمونه ۹۰ نفری از دانشجویان برای ارزشهای نظری، اقتصادی، هنری، اجتماعی، سیاسی و مذهبی ضرایبی را به ترتیب برابر با ۰/۹۳، ۰/۸۹، ۰/۸۵، ۰/۹۲، ۰/۸۱ و ۰/۹۶ به دست آورند.

در پژوهش حاضر، به منظور بررسی پایایی و همسانی درونی پرسشنامه از روشهای دو نیمه کردن و آلفای کرونباخ استفاده شد. جدول ۲ این ضرایب را به تفکیک گروههای مختلف و ابعاد ششگانه نظام ارزشی نشان می‌دهد.

همان‌طور که جداول ۱ و ۲ نشان می‌دهند کلیه ضرایب پایایی نظام ارزشی در حد مطلوب و رضایتبخشی هستند.

اعتبار^۴ این پرسشنامه بیشتر با روش مقایسه گروههای شناخته شده بررسی شده است. در نیمرخهای گروههای تحصیلی و شغلی مختلف تفاوت‌های معنی‌داری در جهت مورد انتظار مشاهده می‌شود. مثلاً دانشجویان پزشکی در حوزه نظری و دانشجویان الهیات در حوزه مذهبی بالاترین نمره را داشته‌اند. بین نمره‌های این پرسشنامه و برخی از آزمونهای دیگر از قبیل رغبت سنج شغلی استرانگ-کمپیل^۵ یا نگرش سنج نوع ترستون نیز روابط

ورنون و لیندزی است (۱۹۶۰)، به نقل از آناستازی^۱، (۱۹۶۸). ماده‌های پرسشنامه بررسی ارزشها در چهارچوب نظریه اشپرانگر (۱۹۲۸) تهیه شده است. اشپرانگر معتقد است هر فردی دارای نظام ارزشی خاصی است که شخصیت او را شکل می‌دهد. شش تیپ شخصیتی در نظریه اشپرانگر مدنظر است که شامل: تیپ نظری، تیپ اقتصادی، تیپ هنری، تیپ اجتماعی، تیپ مذهبی و تیپ سیاسی می‌شود.

پرسشنامه نظام ارزشی از دو بخش تشکیل شده است که بخش اول آن ۳۰ ماده و بخش دوم آن ۱۵ ماده دارد. در بخش اول پرسشنامه، آزمودنی با دادن نمره ۱ تا ۳ درجه رجحان نسبی خود را به هر یک از دو فعالیت مطرح شده در هر ماده مشخص می‌کند. در بخش دوم پرسشنامه، آزمودنی در هر ماده، چهار گزینه را بر حسب رجحان خود از ۱ تا ۴ رتبه بندی می‌کند. در مجموع تعداد ۱۲۰ پاسخ وجود دارد که هر ۲۰ پاسخ به یک ارزش مربوط می‌شود.

آپورت و همکاران (۱۹۶۲) پایایی^۲ این آزمون را با استفاده از روش تنصیف و بازآزمایی محاسبه نمودند که نتایج حاصل در جدول ۱ ارائه شده است (به نقل از نورالدین، ۱۳۴۸).

³ - Kuder-Richardson

⁴ - validity

⁵ - Strong- Compbie

¹ - Anastasi

² - reliability

مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

جدول ۱. ضرایب پایانی پرسشنامه نظام ارزشی در تحقیق آلپورت و همکاران

مذهبی	سیاسی	هنری	اجتماعی	اقتصادی	نظری	ارزشها	
						روش	بازآزمایی
۰/۹۱	۰/۹۰	۰/۹۰	۰/۷۷	۰/۹۲	۰/۸۷	۱ ماهه	
۰/۹۳	۰/۸۸	۰/۸۷	۰/۸۸	۰/۸۲	۰/۸۵	۲ ماهه	
۰/۹۵	۰/۸۷	۰/۸۹	۰/۹۰	۰/۹۳	۰/۸۴	تصنیف	

جدول ۲. ضرایب پایانی ابعاد مختلف ارزشها در دانش‌آموزان، والدین و دوستان آنان در تحقیق حاضر

مذهبی	سیاسی	اجتماعی	هنری	اقتصادی	نظری	ارزش روش	آزمودنیها	
۰/۸۱	۰/۸۳	۰/۸۲	۰/۸۳	۰/۸۲	۰/۸۱	آلفای کرونباخ	دانش‌آموزان	
۰/۸۷	۰/۸۷	۰/۸۳	۰/۸۸	۰/۸۴	۰/۹۰	تصنیف (اسپیرمن- براون)		
۰/۸۵	۰/۸۵	۰/۸۵	۰/۸۶	۰/۸۵	۰/۸۶	آلفای کرونباخ	پدران	والدین
۰/۹۱	۰/۹۱	۰/۹۰	۰/۸۹	۰/۹۳	۰/۹۱	تصنیف (اسپیرمن- براون)		
۰/۸۶	۰/۸۶	۰/۸۴	۰/۸۶	۰/۸۵	۰/۸۶	آلفای کرونباخ	مادران	
۰/۹۰	۰/۹۳	۰/۹۱	۰/۹۳	۰/۹۰	۰/۹۱	تصنیف (اسپیرمن- براون)		
۰/۷۸	۰/۸۵	۰/۸۲	۰/۸۲	۰/۸۲	۰/۸۲	آلفای کرونباخ	دوستان	
۰/۸۴	۰/۸۹	۰/۸۸	۰/۸۶	۰/۸۷	۰/۸۸	تصنیف (اسپیرمن- براون)		

جدول ۳. ضرایب اعتبار پرسشنامه ارزشها برای سه گروه آزمودنی

مذهبی	سیاسی	هنری	اجتماعی	اقتصادی	نظری	ارزشها آزمودنیها	
xx۰/۸۷	xx۰/۶۷	xx۰/۶۹	xx۰/۵۹	xx۰/۸۱	xx۰/۷۲	دانش‌آموزان n=۲۰۰	
xx۰/۸۴	xx۰/۶۹	xx۰/۷۲	xx۰/۶۱	xx۰/۸۴	xx۰/۷۵	پدران n=۲۰۰	والدین n=۲۰۰
xx۰/۶۸	xx۰/۶۸	xx۰/۷۱	xx۰/۶۰	xx۰/۶۹	xx۰/۵۹		

**P<۰/۰۰۱

اساس یک ارزش ساخته شده بود ضرایب زیر را به دست آورند: نظری ۰/۵۵، اقتصادی ۰/۶۳، هنری ۰/۵۲، اجتماعی ۰/۷۰، سیاسی ۰/۵۹ و مذهبی ۰/۸۰ که همه این ضرایب در سطح $P < 0.001$ معنی‌دار هستند.

معنی داری به دست آمده است (آناستازی، ۱۹۶۸). محمدی روزبهانی و دیگران (۱۳۷۷) در تحقیق خود با همبسته کردن آزمون فوق با مقیاس چند درجه‌ای که هر کدام از آنها بر

همان طور که جدول ۴ نشان می‌دهد کلیه ضرایب در حد تقریباً رضایتبخشی هستند. در پژوهش حاضر، برای سنجش اعتبار این پرسشنامه از روش اعتبار ملاکی همزمان استفاده گردید، و نمره‌های این پرسشنامه با نمره‌های حاصل از مقیاس اعتبار سازه‌ای نگرش نسبت به کنترل نوجوانان همبسته گردید. ضرایب اعتبار برای دانش‌آموزان، پدران و مادران آنان، به ترتیب، برابر با ۰/۵۷، ۰/۷۹ و ۰/۸۳ به دست آمد که همگی در سطح $P < ۰/۰۰۱$ معنی‌دار هستند.

پرسشنامه نگرش نسبت به تحصیل^۲

این پرسشنامه توسط رانکوئیست و اسلتو^۳ (۱۹۶۳) ساخته شد و برای اولین بار در ایران، توسط پژوهشگر ترجمه و اجرا شد. پاسخگویان به هر سؤال، بر اساس انتخاب بین ۵ گزینه کاملاً موافق (۱)، موافق (۲)، بی نظر (۳)، مخالف (۴) و کاملاً مخالف (۵) جواب می‌دهند. رانکوئیست و اسلتو (۱۹۶۳)، پایایی تصحیح شده‌ای را از ۰/۸۲ و ۰/۸۳، بر اساس نمونه‌ای از ۵۰۰ زن و ۵۰۰ مرد به طور جداگانه، گزارش می‌نمایند. آنان همچنین پایایی‌هایی را با انجام آزمون مجدد از ۰/۸۴ برای یک گروه نمونه ۷۰ نفری از مردان و ۰/۸۵ برای یک گروه نمونه ۷۵ نفری از زنان

در پژوهش حاضر، جهت سنجش اعتبار پرسشنامه مذکور از روش اعتبار ملاکی همزمان استفاده گردید و نمره‌های این پرسشنامه با نمره‌های حاصل از مقیاس اعتبار سازه‌ای همبسته گردید. ضرایب اعتبار حاصله برای دانش‌آموزان و والدین آنان در جدول ۳ درج شده است.

پرسشنامه نگرش نسبت به کنترل والدین بر فعالیتهای فرزندان^۱ این پرسشنامه توسط استات (۱۹۴۰) تدوین و برای اولین بار در ایران توسط پژوهشگران ترجمه و اجرا گردید. پرسشنامه نگرش نسبت به کنترل والدین بر فعالیتهای فرزندان دارای ۳۰ سؤال است: آزمودنیها با انتخاب یکی از ۵ گزینه، کاملاً موافق (۱)، نسبتاً موافق (۲)، بی نظر (۳)، نسبتاً مخالف (۴)، و کاملاً مخالف (۵) به سؤالات پاسخ می‌دهند.

استات (۱۹۴۰) این پرسشنامه را بر روی نمونه‌ای از ۱۸۶ فرد بزرگسال اجرا کرد و ضریب پایایی ۰/۸۶ را گزارش کرده است. در پژوهش حاضر، به منظور بررسی پایایی و همسانی درونی این پرسشنامه از روشهای تصحیف و آلفای کرونباخ استفاده شده است. جدول ۴ ضرایب پایایی پرسشنامه نگرش نسبت به کنترل نوجوانان را در دانش‌آموزان، والدین و دوستان آنان نشان می‌دهد.

^۲ - Attitude toward Education

^۳ - Rundquist & Sletto

^۱ - Attitude toward Parental Control of Childrens Activities

مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

جدول ۴. ضرایب پایانی پرسشنامه نگرش نسبت به کنترل نوجوانان در گروههای مختلف

دوستان	والدین		دانش آموزان	آزمودنیها روش
	مادران	پدران		
۰/۸۱	۰/۹۴	۰/۹۴	۰/۶۷	آلفای کرونباخ
۰/۷۷	۰/۸۳	۰/۸۵	۰/۴۴	تنصیف (اسپیرمن-براون)

جدول ۵. ضرایب پایانی پرسشنامه نگرش نسبت به تحصیل در دانش آموزان، والدین و دوستان آنان

دوستان	والدین		دانش آموزان	آزمودنیها روش
	مادران	پدران		
۰/۸۳	۰/۹۳	۰/۹۴	۰/۷۵	آلفای کرونباخ
۰/۸۳	۰/۹۰	۰/۹۱	۰/۶۰	تنصیف (اسپیرمن-براون)

جدول ۶. میانگین و انحراف معیار ارزشها به تفکیک جنسیت و گروه

دوستان		والدین		دانش آموزان		گروه	
دختران	پسران	مادران	پدران	دختران	پسران	آماره	ارزشها
۴۲/۰۶	۴۳/۰۳	۴۳/۹۹	۴۲/۰۷	۴۳/۳۲	۴۱/۲۸	میانگین	نظری
۳/۳۹	۴/۱۰	۳/۶۵	۴/۲۵	۳/۵۶	۴/۲۱	انحراف معیار	
۳۸/۹۴	۳۷/۹۴	۳۹/۷۳	۳۷/۶۲	۳۷/۸۱	۳۹/۳۰	میانگین	اقتصادی
۴/۶۲	۴/۰۲	۴/۰۰	۴/۳۵	۳/۸۰	۵/۷۵	انحراف معیار	
۴۲/۱۶	۴۲/۶۲	۴۵/۴۲	۴۵/۵۹	۴۳/۳۵	۴۴/۹۹	میانگین	هنری
۴/۹۱	۴/۷۴	۳/۷۹	۳/۳۴	۳/۳۸	۵/۸۴	انحراف معیار	
۳۷/۰۸	۳۶/۷۹	۳۷/۶۶	۳۶/۰۸	۳۶/۱۸	۳۷/۳۹	میانگین	اجتماعی
۳/۲۹	۳/۳۲	۴/۳۴	۳/۸۸	۳/۰۴	۴/۲۴	انحراف معیار	
۴۳/۲۶	۴۴/۸۳	۴۲/۸۷	۴۱/۷۷	۴۰/۹۱	۴۰/۳۹	میانگین	سیاسی
۴/۷۱	۴/۱۵	۳/۴۳	۴/۲۹	۴/۰۵	۵/۰۶	انحراف معیار	
۳۷/۲۴	۳۵/۹۲	۳۷/۳۵	۳۷/۳۵	۳۸/۸۵	۳۶/۰۵	میانگین	مذهبی
۴/۸۸	۴/۹۸	۳/۶۹	۳/۸۹	۳/۶۹	۶/۱۰	انحراف معیار	

است. با توجه به جدول ۵ کلیه ضرایب، به ویژه ضرایب پایایی برای والدین و دوستان کاملاً رضایتبخش هستند. این پرسشنامه اعتبار

را گزارش می دهند. در پژوهش حاضر، نتایج حاصل از بررسی پایایی پرسشنامه نگرش نسبت به تحصیل در جدول ۵ درج گردیده

یافته‌های پژوهش

یافته‌های تحقیق در دو بخش یافته‌های توصیفی و یافته‌های مربوط به فرضیه‌ها ارائه می‌گردند .

الف. یافته‌های توصیفی

جدول ۶ میانگین و انحراف معیار ابعاد مختلف ارزشها را بر اساس جنسیت و گروه نشان می‌دهد .

همان طور که جدول ۶ نشان می‌دهد، در مقایسه با سایر گروههای آزمودنی دختران دانش‌آموز در ارزش مذهبی، پدران در ارزش هنری، مادران در ارزشهای نظری، اقتصادی و

محتوایی خوبی در جهت نگرش نسبت به تحصیلات دبیرستانی دارد. ولی به دلیل این که سؤالات مختص دانشگاهی در آن گنجانده نشده است دارای محدودیت است. رانکوئیست و اسلتو (۱۹۳۶) همچنین از بعضی ارتباطات با دیگر ابزارهای سنجش که ممکن است به عنوان مدرکی از اعتبار همزمان وجود داشته باشند، گزارش می‌دهند .

در پژوهش حاضر، برای سنجش اعتبار این پرسشنامه از روش اعتبار ملاکی همزمان استفاده گردید. ضرایب اعتبار برای دانش‌آموزان، پدران و مادران، به ترتیب، برابر با ۰/۷۱، ۰/۸۰ و ۰/۷۳ به دست آمد که همگی در سطح $P < ۰/۰۰۱$ معنی دار است .

جدول ۷. میانگین و انحراف معیار نمره آزمودنیهای سه گروه در پرسشنامه نگرش نسبت به کنترل نوجوانان و نگرش

نسبت به تحصیل، به تکفیک جنسیت

متغیر	نمونه	آماره جنسیت	میانگین	انحراف معیار
نگرش نسبت به کنترل	دانش‌آموزان	پسر	۳/۳۲	۳۲/۰
		دختر	۳/۳۷	۰/۳۹
	والدین	پدر	۳/۵۳	۰/۳۶
		مادر	۳/۲۷	۰/۲۱
دوستان	پسر	۳/۳۴	۰/۲۳	
	دختر	۳۴/۳	۰/۲۰	
نگرش نسبت به تحصیل	دانش‌آموزان	پسر	۳/۳۹	۰/۳۷
		دختر	۳/۳۷	۰/۲۲
	والدین	پدر	۳/۲۴	۰/۲۶
		مادر	۳/۴۰	۰/۲۰
	دوستان	پسر	۳/۴۸	۰/۴۹
		دختر	۳/۲۲	۰/۳۹

در جدول ۸ و نتایج حاصل از پیگیری در جدول ۹ نشان داده شده‌اند.

همان طور که جدول ۸ نشان می‌دهد، بین گروه‌های مختلف (دانش‌آموزان، والدین و دوستان) از نظر ارزشها، تفاوت معنی‌داری وجود دارد (فقط ردیف ارزشها × گروه به فرضیه‌های ۱ و ۲ مربوط می‌شود) ($F=10$ و $1192=2/30$, $P<0/001$).

مندرجات جدول ۹ نشان می‌دهد که بین میانگین نمره‌های گروه‌های دانش‌آموزان و والدین آنها در ارزشهای نظری، هنری، اجتماعی و سیاسی تفاوت معنی‌داری وجود دارد ولی در ارزشهای اقتصادی و مذهبی با هم تفاوتی ندارند. همچنین این جدول نشان می‌دهد که بین میانگین نمره‌های گروه‌های دانش‌آموزان و نزدیکترین دوستان صمیمی آنها در ارزشهای نظری، اقتصادی و اجتماعی شباهت و در ارزشهای هنری، سیاسی و مذهبی تفاوت وجود دارد.

اجتماعی و نزدیکترین دوستان دانش‌آموز پسر در ارزش سیاسی بیشترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۷ میانگین و انحراف معیار نمره‌های آزمودنیهای سه گروه را در پرسشنامه نگرش نسبت به کنترل والدین بر فعالیتهای فرزندان و نگرش نسبت به تحصیل، به تفکیک جنسیت، نشان می‌دهد.

همان طور که جدول ۷ نشان می‌دهد، بالاترین میانگین در نگرش نسبت به کنترل والدین متعلق به گروه پدران ($X=3/53$) و بالاترین میانگین در نگرش نسبت به تحصیل، متعلق به دوستان پسر ($X=3/48$) است.

ب. یافته‌های مربوط به فرضیه‌ها

به منظور بررسی فرضیه‌های ۱ و ۲ از روش آماری تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر استفاده شد. البته، لازم به توضیح است که علت استفاده از این روش آماری، وجود شش ارزش متفاوت در پرسشنامه نظام ارزشی می‌باشد. نتایج حاصل از آزمون این دو فرضیه

جدول ۸ نتایج حاصل از تحلیل واریانس اندازه‌گیریهای مکرر سه راهه (جنسیت × گروه × ارزشها) بر روی

گروه‌های آزمودنی (دانش‌آموزان، والدین و نزدیکترین دوستان)

P	F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	منبع تغییرات	جدول آزمودنی
۰/۰۰۱	۱۱۰/۵۰	۲۶۳۳/۹۹	۵	۱۳۱۶۹/۹۶	ارزشها	
۰/۰۰۱	۲/۳۰	۵۵/۰۲	۱۰	۵۵۰/۱۹	ارزشها×گروه	
۰/۰۰۱	۳/۶۵	۸۷/۰۲۵	۱۰	۸۷۰/۲۵	جنسیت × گروه × ارزشها	
		۸۳۷/۲۳	۱۱۹۲	۲۸۴۱۴/۱۷	خطا	

مقایسه نظام ارزشی و نگرشهای دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز ...

جدول ۹. نتایج حاصل از آزمون پیگیری مقایسه میانگین نمره‌های ارزشها در گروههای مختلف (دانش‌آموزان،

والدین و نزدیکترین دوستان) با استفاده از روش توکی

ابعاد ارزشها	گروهها و میانگین گروهها	دانش‌آموزان	والدین	دوستان
نظری	دانش‌آموزان (۴۲/۳)	-	x-۰/۷۲	-۰/۲۴
	والدین (۴۳/۰۲)	x۰/۷۲	-	۰/۴۷
	دوستان (۴۲/۵۴)	۰/۲۴	-۰/۴۷	-
اقتصادی	دانش‌آموزان (۳۸/۵۵)	-	-۰/۱۳	۰/۱۱
	والدین (۳۸/۶۸)	۰/۱۳	-	۰/۲۴
	دوستان (۳۸/۴۴)	-۰/۱۱	۰/۲۴	-
هنری	دانش‌آموزان (۴۴/۱۷)	-	x-۱/۳۳	x۱/۷۸
	والدین (۴۵/۵۰)	x۱/۳۳	-	xx۳/۱۱
	دوستان (۴۲/۳۹)	-۱/۷۸	xx-۳/۱۱	-
اجتماعی	دانش‌آموزان (۳۶/۷۸)	-	xx-۱/۰۹	-۰/۱۶
	والدین (۳۷/۸۷)	xx۱/۰۹	-	x۰/۹۳
	دوستان (۳۶/۹۴)	۰/۱۶	x۰/۹۳	-
سیاسی	دانش‌آموزان (۴۰/۶۵)	-	xxx-۱/۶۷	xxx-۳/۳۹
	والدین (۴۲/۳۲)	xxx۱/۶۷	-	xxx-۱/۷۲
	دوستان (۴۴/۰۴)	xxx۳/۳۹	xxx۱/۷۲	-
مذهبی	دانش‌آموزان (۳۷/۴۵)	-	۰/۱	x-۰/۸۷
	والدین (۳۷/۳۵)	-۰/۱	-	x۰/۷۷
	دوستان (۳۶/۵۸)	x-۰/۸۷	x-۰/۷۷	-

xxxP<۰/۰۰۱

xxP<۰/۰۱

xP<۰/۰۵

جدول ۱۰. نتایج حاصل از تحلیل واریانس یک راهه نگرش نسبت به کنترل والدین در سه گروه (دانش‌آموزان،

والدین و نزدیکترین دوستان)

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	P
بین گروهها	۰/۸۳۲	۲	۰/۴۱۶	۴/۹۴۱	۰/۰۰۷
درون گروهها	۱۰۰/۷۳۰	۱۱۹۷	۰/۰۸۴		
مجموع	۱۰۱/۵۶۲	۱۱۹۹			

بین سه گروه آزمودنی از نظر نگرش نسبت به کنترل والدین تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

نتایج حاصل از تحلیل واریانس یک راهه در رابطه با فرضیه‌های ۳ و ۴ در جدول ۱۰ آورده شده‌اند. جدول ۱۰ نشان می‌دهد که

مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

جدول ۱۱. نتایج حاصل از مقایسه میانگین نمره‌های نگرش نسبت به کنترل والدین در سه گروه با استفاده از روش

توکی

دوستان	والدین	دانش‌آموزان	گروهها و میانگین گروهها
۰/۰۰۶	۰/۰۵۲۶x	-	دانش‌آموزان (۳/۳۴۹)
۰/۰۵۸*	-	۰/۰۵۲۶x	والدین (۳/۴۰۲)
-	-۰/۰۵۸*	-۰/۰۰۶	دوستان (۳/۳۴۳)

*P<۰/۰۵

جدول ۱۲ نشان می‌دهد که بین سه گروه آزمودنی از نظر نگرش نسبت به تحصیل، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج حاصل از پیگیری با استفاده از روش توکی در جدول ۱۳ ارائه شده‌اند.

یافته‌های مندرج در جدول ۱۳ نشان می‌دهند که بین دانش‌آموزان و والدین آنها در نگرش نسبت به تحصیل، تفاوت معنی‌داری در سطح $P<۰/۰۵$ وجود دارد، ولی بین دانش‌آموزان و نزدیکترین دوستان آنها در این متغیر، شباهت وجود دارد. بنابراین، فرضیه‌های ۵ و ۶ پژوهش حاضر مورد تأیید قرار می‌گیرند.

نتایج حاصل از پیگیری با استفاده از روش توکی در جدول ۱۱ ارائه شده‌اند.

جدول ۱۱ نشان می‌دهد که بین میانگین نمره‌های دانش‌آموزان و والدینشان در متغیر نگرش نسبت به کنترل نوجوانان تفاوت معنی‌داری وجود دارد، ولی بین نمره‌های دانش‌آموزان و نزدیکترین دوستانشان در خصوص این متغیر، شباهت وجود دارد. بر همین اساس، فرضیه‌های ۳ و ۴ تحقیق حاضر مورد تأیید قرار می‌گیرند.

نتایج حاصل از فرضیه‌های ۵ و ۶ در جدول ۱۲ نشان داده شده‌اند.

جدول ۱۲. نتایج حاصل از تحلیل واریانس یک راهه نگرش نسبت به تحصیل در سه گروه (دانش‌آموزان، والدین و

نزدیکترین دوستان)

P	F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	منبع تغییرات
۰/۰۳۴	۳/۳۷۸	۰/۴۲۶	۲	۰/۸۵۲	بین گروهها
		۰/۱۲۶	۱۱۹۷	۱۵۰/۸۶۹	درون گروهها
			۱۱۹۹	۱۵۱/۷۲۱	مجموع

جدول ۱۳. نتایج حاصل از مقایسه میانگین نمره‌های نگرش نسبت به تحصیل در سه گروه با استفاده از روش توکی

گروهها و میانگین گروهها	دانش‌آموزان	والدین	دوستان
دانش‌آموزان (۳/۳۸۷)	-	-۰/۰۶۵x	۰/۰۳۲۴
والدین (۳/۳۲۲)	-۰/۰۶۵x	-	۰/۳۲۸
دوستان (۳/۳۵۵)	-۰/۰۳۲۴	-۰/۳۲۸	-

xP<۰/۰۵

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده در رابطه با فرضیه مربوط به تفاوت نظام ارزشی والدین و دانش‌آموزان گویای آنند که فرضیه‌ها در ابعاد ارزشی مذهبی و اقتصادی تأیید نشدند، ولی در دیگر ابعاد ارزشی (نظری، هنری، اجتماعی و سیاسی) مورد تأیید قرار گرفتند. این موضوع مؤید تحقیقات کوفیلد (۱۹۹۶)، هاردکستل (۱۹۹۴) و موسگراو (۱۹۸۴) می‌باشد. این یافته‌ها بیانگر آنند است که گسترش پیشرفتهای علمی- فنی جهان به ویژه در حوزه ارتباطات راه را برای کسب اطلاعات بیشتر و آمیزش فرهنگها و بالطبع تنوع سلیقه‌ها و دیدگاهها باز کرده است، لذا تفاوت دو نسل در ارزشهای نظری و هنری تا حدی قابل توجیه است.

ژوسلین^۱ (۱۹۶۸) در یک تحقیق گسترده در یک تابلوی جغرافیایی وسیع که شامل قاره‌های اروپا، آسیا و آمریکا بود و موضوع اصلی پژوهش را علل جنبشهای جوانان تشکیل می‌داد، یکی از علل طغیانهای جوانان

را تحصیلات و اطلاع از تحولات حاضر و گسترش ارتباطات می‌داند که باعث می‌شود افق دید آنها با والدینشان متفاوت باشد (به نقل از احدی، ۱۳۷۷).

در مورد تفاوت ارزشهای سیاسی می‌توان گفت، که انتظارات سیاسی والدین و جوانان متفاوت است. ژوسلین (۱۹۶۸) در این مورد معتقد است که جوانان در امور سیاسی آرمان خواه هستند و خواهان اصلاحات و تغییرات می‌باشند، اما نسل گذشته خواهان ثبات است. در ضمن نوعی جو محافظه کارانه در مسائل سیاسی مانع تبادل نظر در ارزشهای سیاسی بین افراد می‌گردد.

در مورد عدم معنی‌داری تفاوت‌های میانگین نمره‌های والدین و فرزندان، در ارزشهای اقتصادی و مذهبی به نظر می‌رسد سستی بودن بافت جامعه آماری یکی از دلایل عدم تفاوت در ارزشهای مذهبی باشد و احتمالاً در مورد باورهای مذهبی بحث و تبادل ارزش و نظر صورت نمی‌گیرد و افراد اگر مذهبی باشند آن را به صورت غیرپویا و کلیشه‌ای پذیرفته‌اند.

¹ - jousellin

از آنجا که نوجوانان به بلوغ شناختی و اجتماعی نزدیک می‌شوند، اقتداری که بر اساس یک نوع دل‌نگرانی منطقی برای رفاه نوجوان باشد، معمولاً از طرف نوجوانان پذیرفته می‌شود. حال آن که، اقتداری غیرمنطقی که بر اساس میل بزرگسال به تسلط بر نوجوان باشد، احساس طرد شدگی به نوجوانان می‌دهد و گاهی خشم آنها را بر می‌انگیزد و گاهی به افسردگی آنها می‌انجامد (کولمن^۵، ۱۹۸۰؛ کانگر و پترسن^۶، ۱۹۸۴).

یافته‌های تحقیق نشان دادند که بین میانگین نمره‌های گروه‌های دانش‌آموزان و والدین آنها در نگرش نسبت به تحصیل، تفاوت معنی‌داری وجود دارد و فرضیه تحقیق تأیید شد. از طرفی، بین میانگین نمره‌های گروه‌های دانش‌آموزان و دوستان آنها در این خصوص، شباهت وجود دارد و فرضیه‌های تحقیق در این مورد نیز تأیید شدند.

به نظر می‌رسد که نوعی نگرش منفی نسبت به تحصیل در بین نوجوانان وجود دارد. نوم و میوز^۷ (۱۹۹۹) معتقدند که نظام آموزشی امروز برای نیازهای مختلف دانش‌آموزان در مراحل مختلف رشد و با توجه به تفاوت‌های فردی آنها کافی نیست. نظام آموزشی چنین است که هر چه به دانش‌آموز گفته می‌شود،

یافته‌ها در مورد عدم تفاوت معنی‌دار در مورد ارزش‌های اقتصادی، احتمالاً با این توضیح قابل تبیین است که نوجوانان به دلیل عدم ورود به بازار کار و وابستگی اقتصادی به والدین در این زمینه احساس تضاد عمیقی بین ارزش‌های خود و والدین نمی‌کنند.

جدول حاصل از پیگیری توکی نشان داد که بین میانگین نمره‌های گروه‌های دانش‌آموزان و والدین آنها در نگرش نسبت به کنترل والدین تفاوت معنی‌داری وجود دارد، ولی بین میانگین نمره‌های گروه‌های دانش‌آموزان و دوستان آنها در این خصوص شباهت وجود دارد. این یافته‌ها با پژوهش‌های خارج از کشور همسو می‌باشند (مانند کالسرن^۱، ۱۹۹۶؛ گیکاس و اسمال^۲، ۱۹۸۴).

گیکاس و اسمال (۱۹۸۴) طی پژوهشی ملاحظه کردند که ۶۲٪ مادران و ۶۴٪ پدران، دوره نوجوانی را دورانی می‌دانند که قادر به کنترل نوجوانان خود نیستند. از طرفی، پژوهش‌های خارجی نشان می‌دهند که والدین دمکرات و قاطع، فرزندان با اعتماد به نفس، مستقل و مسئول تربیت می‌کنند (باخمن و جانستون^۳، ۱۹۷۹)، آنها هم برای رفتار مختار و هم برای رفتار منضبط اعتبار قائلند (آلدر^۴، ۱۹۸۰).

¹ - Kalsner

² - Gieckass & Small

³ - Bachman & Johnston

⁴ - Alder

⁵ - Kolman

⁶ - Conger & Petersen

⁷ - Noom & Meeus

ایجاد نمی‌کند و نتیجه مطلوب را نمی‌دهد (احمدی، ۱۳۷۵).

تفاوت معنی‌دار بین نمره میانگین ارزشها و نگرشهای والدین و دانش‌آموزان دلالت بر شکاف نسلیها می‌کند. شکاف بین نسلیها یکی از نتایج بحران ارزشها در خانواده است و از مهمترین مسائل مطرح در روانشناسی و جامعه‌شناسی است (اعزازی، ۱۳۸۰). بسیاری از والدین معتقدند که این شکاف روز به روز عمیق‌تر و فاجعه‌آمیزتر می‌شود (گنجی، ۱۳۷۶).

جامعه ما پس از ورود به پدیده‌های اجتماعی جدید و تحول جامعه از شکل سنتی گذشته به مرحله گذار، نوعی دوگانگی در ابعاد مختلف زندگی را تجربه می‌کند که در شکل‌گیری نظام آموزشی افراد به ویژه جوانان و نوجوانان بی‌تأثیر نیست. جامعه امروز ما با توجه به طی نمودن فرایند نوسازی در روابط اجتماعی، زمینه مناسبی برای شکاف نسلیها دارد که محققان را ناگزیر از توجه بیشتری به این پدیده می‌کند.

وجود تفاوت معنی‌دار در نگرش نسبت به کنترل نوجوانان و نگرش نسبت به تحصیل بین والدین و دانش‌آموزان، بر لزوم بازنگری در نحوه کنترل نوجوانان، جهت کاهش اختلافات خانوادگی دلالت می‌کند. از طرفی، در مورد نگرش نسبت به تحصیل، ضرورت تدوین کتب درسی مناسب و فرصتهای شغلی

باید انجام دهد و اگر از قبول آن امتناع کند به نوعی تنبیه می‌شود.

به طور کلی، اگر مطالب آموختنی برای دانش‌آموزان جالب نباشند، به طرف آن نمی‌روند و جالب توجه بودن برای روان ما شبیه به اشتها به غذا برای جسم است. همان طور که جسم غذای ناخوشایند را رد می‌کند، فکر نیز غذای نامطبوع روانی را رد می‌کند (احمدی، ۱۳۷۵).

یکی دیگر از دلایل احتمالی نگرش منفی نوجوانان به تحصیل، افزایش نرخ فارغ التحصیلان بیکار در سالهای اخیر است. تحقیقات گیلیس^۱ (۱۹۸۹) نشان داد که افراد نسل جدید در مقایسه با نسلیهای گذشته برای موفقیت شخصی و امنیت مالی، اهمیت بیشتری قائلند و کمتر علاقه‌ای به مسائل فلسفی و اجتماعی دارند. چشم اندازهای شغلی در قیاس با گذشته چندان خوب نیستند و میزان نرخ بیکاری بالاست.

یکی از مسائل دیگر در مورد تحصیل، رقابت فشرده در آزمون ورودی دانشگاههاست که یکی از تبعات رشد جمعیت می‌باشد (حسینی، ۱۳۷۶).

به طور کلی اگر آموزش و روشهای تدریس متناسب با استعدادها و تجربیات آموزشی قبلی نباشد و به نیازهای اجتماعی توجه نکند، عملاً در جوانان انگیزش و شوقی

^۱ - Gilies

برنامه ریزی نهادهای مختلف از قبیل مدرسه و رسانه‌ها می‌تواند زمینه ساز تعامل بیشتر بین همسالان و تشویق به انجام کارهای گروهی، تبادل سالم اطلاعات و ارزشها و همچنین آگاه نمودن و ایجاد جو خوشبینی در اذهان نسل جوان نسبت به ارزشهای اصیل فرهنگی جامعه از یک طرف و انعطاف و هماهنگی با ارزشهای مثبت دنیای نوین از سوی دیگر باشد. این راهکار می‌تواند در ایجاد تفاهم بیشتر بین والدین و فرزندان و همچنین نوجوانان هم نسل متمرثر باشد و از بحران ارزشها و یا تشدید آن در جامعه پیشگیری کند .

متعدد پس از تحصیلات، عدم مدرک گرایی در جامعه و همچنین سالم نمودن اقتصاد جامعه مورد نیاز است تا با عدم فشار بر شهروندان، جو مناسبی جهت گرایش به کسب تحصیل و دانش فراهم آید .

فرضیه‌های پژوهش مربوط به شباهت بین میانگین نمره‌های ارزشهای دانش‌آموزان و نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان در مورد ارزشهای سیاسی، هنری و مذهبی تأیید نشد و با توجه به هم نسل بودن آنها به نظر می‌رسد که در زمینه این ارزشها بین نوجوانان تبادل اطلاعات و عقاید صورت نمی‌گیرد و نوعی ناهمگنی در ارزشهای افراد هم نسل حاکم است و جو فرهنگی یک دست و یکپارچه‌ای در بین همسالان وجود ندارد .

منابع

فارسی

- احدی، حسن و محسنی، نیکچهره (۱۳۷۷). روانشناسی رشد: مفاهیم بنیادی در روانشناسی نوجوانی و جوانی. چاپ و نشر بنیاد .
- احمدی، سیداحمد (۱۳۷۵). روانشناسی نوجوانان و جوانان. اصفهان: انتشارات مشعل .
- اعزازی، شهلا (۱۳۸۰). جامعه‌شناسی خانواده. انتشارات روشنگران .
- تیموری، کاوه (۱۳۷۷). بررسی و مقایسه نظام ارزشهای پسران و پدران و عوامل مؤثر بر آن در شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی .

حسینی، کمال‌الدین (۱۳۷۶). سنجش نگرش دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه شهرستان قوچان نسبت به تحصیل و بررسی عوامل مؤثر بر آن در سال تحصیلی ۷۶-۷۵. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد .

زین‌آبادی، مرتضی (۱۳۷۶). بررسی سلسله‌مراتب ارزش‌پدران و پسران در خانواده‌های ساکن شهرستان مشهد و عوامل مؤثر بر آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد .
علاقه‌بند، علی (۱۳۸۰). جامعه‌شناسی آموزش و پرورش. تهران: نشر روان .

گنجی، حمزه (۱۳۷۶). بهداشت روانی. تهران: نشر ارسباران .
گیلک، عبدالامیر (۱۳۷۶). بررسی پایگاه ارزشی نوجوانان دختر و پسر. ماهنامه تربیت. سال سیزدهم، شماره پنجم .

محمدی‌روزبهبانی، کیانوش، مهربابی‌زاده هنرمند، مهناز و شکرکن، حسین (۱۳۷۷). بررسی نظام ارزشی و رشد اخلاقی با هویت‌یابی در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز. مجله علوم تربیتی و روانشناسی، سال پنجم، شماره‌های ۳ و ۴ .

ماسن، هنری پاول، کیگان، جروم، هوستون، آلتاکارول و کانجو، جان جی وی. رشد و شخصیت کودک. ترجمه مهشید یاسایی (۱۳۷۴). انتشارات نشر مرکز .

نورالدین، میثقالله (۱۳۴۸). تحقیق در تست بررسی ارزشها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه تهران .

وندرزندن، جیمز دبلیو (۱۹۹۸). روان‌شناسی رشد. ترجمه حمزه گنجی (۱۳۷۶). تهران: انتشارات بعثت .

ولی‌یاری اسکندری، حمید (۱۳۸۰). بررسی رابطه نظام ارزشی دانش‌آموزان دختر سال سوم دبیرستانهای شوشتر با نظام ارزشی والدین آنها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز .

لاتین